

לולית עומד לו ניכס, / שלד אדם מוזלמן
מקומט / גולגולת קדוש מעונה, כערופה
מעל כתפיה צהרונה אש אמ / קשורה
אל חוהו כשרוך צוואר נבעול מושט; /
אולי בן עשרים ואחת, לא יותר. / בטיניו
פחד בוער..."

אחרי הצגת גיבור מילחמת-הלבנון כי
צעיר שבעיניו פחד בוער במסדרון בית-
החולים, הוא מביא תחת הכותרת אוד
מוצל מאש ניס מעולמו של עוד חייל,
שישא על גופו את תוצאות מילחמה זו:
"אחות מורמנת נירנת בניז מבקר מורמץ
שימפיק לעשן! / בחרר מיפה צהורה.
צלם מפוחם מעוך צורה. ישן. ריח צלי
מעושן. ריח רע... פתאום גוש כשר שרוף
נחרר משנתו / פוקח אינ-ריסים-טיניים,
שני רסיסים בנב השמאלית, שני חריצים
טיניים, / עשנות-עכורות אך כל כך
כהירות (כי הרקע פנים שכל כך
שחורות!) / ושמתיו הקרועות זכות מך
רישות / מתפשקות כפות - / רוחשות
לאומות ממלפות אותיות שרופות:
מייים..."

אין ספק ששירתו של רמי דיצני עולה
לאין ערוך על שירתם של מאות משורר-

משורר ימפצוע דיצני
גושבשר שרוף

רים המאכלסים כיסאות בתיקה בדיזני-
גוף, מקשקשים במחברות, מבלי לדעת
מאומה על ההיים ועל המוות. העולם שק
אותו מציג דיצני מתוך מחלקת הפלסטיקה
של ביה"ח רמב"ם. בלשון שירית מעולה,
חושף את תוצאותיה של מילחמה שספק
אם מישהו - למעט פוליטיקאים ציניים
- נזקק לה.

מעצמה לאורך חוף הים כאילו / מעצמה
דווקא ליפו. בחרבותיה, בעניה, בצחנתה
ביקשנו / אחרי שירי הודו אשר אבו
לפני הרבה שנים... לאור עורך תיחבור
בין גרדפי ההווה לגרדפי העבר, היהודים
והפלסטינים: "אבל נענוטי המגורשים,
הנודדים, הפוסחים על הכוכים בונים /

משורר לאור
פושעי-מילחמה קטנים

לה כתפיים של ברזל אמרה לי סאלוה
אבו האדרה פדגוגית פלשתינאית / באי-
רופה פגשתי אותה אחרי החורבן השלישי.
/ היא מיפו, אחריכך היא מעזה, אחריכך
היא מכווית: דואנת, חיזורת, מעשנת
הרכה / מחבלת פלשון הרוצח... ומסיים
לאור, תחת הכותרת בלקטיקון יהיה כתוב:
"ישראל. מדינה, מקיימה עד סוף המאה.
עם עתיק של רועים בנדודיו עבר / את
פלשתינן. הוליד בנים ונאסף אל אבותיו.
הבנים נפעו משם באוניות וכמפוסים /
אחרי הילולת דמים."

תחת הכותרת בשבוע השלישי שב
לאור וכתוב על המילחמה: "את השבו-
עים הראשונים של המילחמה אסור לש-
כוח ולא על-מנת להתנצח. את השבוטים
הללו אסור לשכוח כיוון שעם שלם,
לבר מצוחנים ספורים, צעד כמו מכונה
משומנת הישב אל המילחמה וקרא לה
כימעט פה אחד, שלום הגלילי, פשו..."
תוך שהוא ממשיך בתיאור בפרווה של
המילחמה, כמייצגת כל נפילותיה של
החברה הישראלית.

שואם

אנטון שמאם הוא משורר ערבי
ישראלי הכותב בעברית. בקטע השיבה
הביתה, השיבה ללבנון (ראה אור כי
חדים 3) הוא מספר מסע שהוא עורך
ללבנון כעבור 25 שנה. כדי להחזיר
למשורר סטיב עקל פינקס שירים ("אלי
מולדת נאוה, שם גון העבים / כגון
המית היוניים"). הוא מגיע לכפר הלב-
נוני: "עכשיו, מכבוזות הכפר, אני
חושב על תמונה: רוכב אופניים מכיט
בתרמה כשתי גוויות שרוטות לצד ה-
מדרכה..."

שמאם מעררב את תמונת-העבר מיל-
דוהו המובסת, עד תבוסת ההווה של כל
שיקול-דעת אפשרי, תוך שהוא עורך
מסע אישי אל העבר, שבו נופי ילדותו
ואל שירתו של סטיב עקל, שהוא גירסה
לבנונית של הכנענות הרטוטית.
יש בקטע של אנטון שמאם משום הצ-
גת הבילבול התרבותי של עמי המיזרח
הקרוב, לא מבלי שיפקד כאן מקומו של
הבילבול העברי - בילבול שאותו מיטיב
לתאר שמאם, הכותב על עקל: "ואחרי-
כך המשיך הגיבור המיתולוגי שבט-
הימים לכיוון בלתי ידוע. ואת שהרגיש

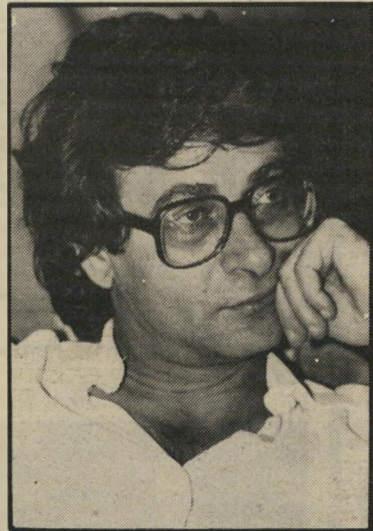
המלה הפיניקי הזקן כמונית השירות לא
נרע לעולם..."

דרוויש

אני זוכר את מחמוד דרוויש, משורר
ישראלי הכותב ערבית, מהתקופה היש-
ראלית שלו, כאשר האמין עדיין בשיתוף-
הפעולה בין יהודים לערבים למען עתידה
של הארץ הזאת. השנים נקפו, ומחמוד
דרוויש נטש את הארץ ועבר למצרים
ואחרי-כך ללבנון, תוך שהוא חופס לו
מעמד כאחד מבולטי הכותבים של תנועת
השיחרור הפלסטינית.

במהלך הקרב על ביירות פורסם דרוויש
שיר אותו כתב בשיתוף עם מוטיץ
כסיס, אף הוא מבולטי השירה הפלס-
טינית. השיר תחת הכותרת גלויה לחייל
ישראלי פורסם לראשונה בעיתון השמאל
הלבנוני א-ספיר, שלא חדל לראות אור
בימי המצור, ולוא גם באופן סימלי.
תרגום זה פורסם לראשונה בגיליון 2 של
א-פאג'ד המופיע בשפה העברית במרחי-
ירושלים:

"הוי פרצוף המשושה אשר מתנחל כי-
מולדת / עד מתי תילחם בזמן? / עד

משורר דרוויש
שני פניה של גוויה אחת

מתי תישאר נופתי מוכרת / המתקתת
כשעון קיר? / עד מתי תוסיף לפחד
מכל גל המשליך על החול / את מטפח-
תו? / עד מתי תוסיף לפחד מכל פרח
המשליך על / ההרים את מנורתו? /
עד מתי תוסיף לפחד מניצן רעידת האד-
מה? / עד מתי תמשיך להמתין / ולי-
המתין לרגע התפוצצותנו בעת התפר-
צותך? / עד מתי יוסיפו המים האלה
להיות מוות בינינו / והלחם מוות בינינו?
/ עד מתי תמות? / עד מתי תמות? /
כאילו אנו שני פניה של גוויה אחת,
כשבינינו המסול? / עד מתי תוסיף להוי-
ביל על כתפיר ארון-המתים? / הוי בעל
הארון / האם אתה חי בכיסוחך? / האם
אתה חי בכיסוחך? שאלת-משורר, שאין
ספק בדבר התשובה שיעניקו החיים כי-
עתיד לשאלתו.

מחמוד דרוויש הוא בעיני עדיין משור-
רר ישראלי, ואולי אחד מראשוני המשור-
רים של תרבות המחז, שבה ישלבו
שתי התרבויות הנאבקות היום בשדה
הקרב לתרבות ארצישראלית אחת.

בן-אריה

יגאל בן-אריה הוא בבחינת שם
חדש בשירה הישראלית. רק לאחרונה ראה

אור קובץ שיריו הראשון צינת רוחות
(שוכה פרס ביכורים על-שם ירוחם
לוריאל).

בדבר (18 בפברואר 1983) תחת הכותרת
בין שני הרים, הביא שיר ארוך, שהוא
הצגת עמדה ברורה למתרחש בישראל:
"המשורר שבוחר להיות ברכט, כמו הי-
משורר / שנבחר להיות פן, הבוחר לעטוף
עצמו בעיתון / כמו בתכריך, כמו בהפ-
נה. / המשורר השונא את הגיהנום
באותה / קלות בה הוא שונא משורר
שאינו שונא דבר..."

בהמשך כותב בן-אריה: "מתכרבל
באוהל סירים, ישן בשקי שינה, / עולה
בכבוד על זלדה ואומר שלא אלה /
ששונאים ולא אלה שאוהבים יודעים חיים,
/ אלא אלה שחיים, / אלה שמתים אינם
צד בוויכוח. למרות / שנודרים אותם,
מגיבה, אל מרכז הזירה; תחת אור
הזרקורים המפנוור / מחזיק אדם כגוויה
וקורא אל הרחוב, / אני שונא מילחמה,
צודקת או לא צודקת, / באותו הניון
מוצק בו צודק הופך ללא צודק / ובלתי
צודק הופך לצודק. אני שונא / משורר
המואר באור מדורות, חניך כדורי, /
בוגר איטון, אני שונא את שירתו, / את
צורתו, את כתיבתו את / אשתו, את
חברו, את / קשריו..."

נעילה

אין ספק שמילחמת-הלבנון הביאה מהפך
מעורר על השירה העברית שהיתה רדומה
אל תוך מילותיה והרוויה. באותה מידה
ששירה עברית הפכה לחוד-החגיגה של
מאבק במילחמה מיותרת זו, יצירת בית-
האולפן של בניין-את-שרון, הרי שהיא
הותירה את השילטון בלא דוויזיות של
אנשי-רוח.

לאורך כתיבתו של מדור זה, גשמע
ברדיו, בגלי צה"ל, מרחון שירי חיים חפר
לרגל זכייתו בפרס ישראל 1983, כמייצג
התרבותי הבולט שלה ושל מילחמותיה
הקודמות. אלא שפרטי-ישראל האמיתי, כי
טוח הזמן הרחוק יותר, יוענק ללא כל
ספק לשירה הישראלית - עברית וער-
בית - שמצאה את היכולת לצאת למיל-
חמת-חורמה במילחמה מיותרת זו בלבנון,
שהביאה את ישראל עד לאחד משלבי
ההתבהמות והציניות הגמוכים ביותר.

אם פתחתי בשיריו של נתן זך, הרי
שכאן המקום לסיים בשיר של המשורר
יו פופהם, שאותו תירגם ופירסם זך,
תחת הכותרת טייס לכל הערים שהושמדו
(ראה אור בידעות אחרונות, 13 באוגוסט
1983).

בין השאר כותב פופהם בשירו: "כי
יש אשר דימו לראות במילחמתנו /
תחייה של זוהר מילחמות האבירים /
ואף אמרו: מה אמיצים הם אלוי. /
הם לא יודעים כמה קרים ועקרים / הם
השדות שאין בהם חורש / או החומות
המרחפות מעל, / שרות לא יקבר בהם
חלל, / חומות הניפרדות כצלול משום
מאש // כי אין ולא יהיה עיר הירח
שבה נשים תשמשות כורקות ומתייפחות /
או ניצמדות בשפתיהן לגוף קודר / או
פה אשר רוסק עם שחר בלי מראות. //
ואין חומות ענן קורן בעיר / שנהרסה
ובהריפותיה עיניהם ילדים / אשר
כפקאונן האחרון והשבר / כהוות מתוך
גופים נראים ולא רואים..."

אין לי ספק שנתן זך כיוון את פירסום
תרגום שירו של יו פופהם כדי להציג
מעט מעוללות חיל-האוויר הישראלי, ש-
דין לו נזקו מלד צברה ושאתילא ושאר
פישעי מילחמת-הלבנון. לילה אחד, עד
4 לפנות בוקר, סיפר לי טייס צעיר,
במילות פרוזה, את השירה המזוועה של
מעללי חיל-האוויר היהודי בשמי ביירות
ובנייניה. לילות רבים אחרי-כך קשה היה
לי לעצום עין.

יום-העצמאות 1983 הוא הקודר מכל
ימיה-העצמאות, וגם שירת-המחאה שהבי-
אה שנת עצמאות זו - אין כבודה לסלק
ולו אף מעט מהקדרות של החברה הי-
ראלית, 1983.